

The Naturalization of Hegemony in U.S. Foreign Policy: A Discourse Analysis of Democratic and Republican Narratives in the Post-Cold War Era

Hossein Salimi ¹

Seyed Reza Taghavinejad ²

1. Professor, International Relations, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
Email: hoseinsalimi@yahoo.com

2. PhD Student, International Relations, University of Allameh Tabataba'i, Tehran, Iran (Corresponding Author)
Email: srt1370@gmail.com

Abstract

This article examines how U.S. hegemony in the post-Cold War era has been discursively naturalized across Democratic and Republican foreign policy narratives. Drawing on Neo-Gramscian theory and Norman Fairclough's Critical Discourse Analysis, the study analyzes National Security Strategies and selected presidential speeches from the Clinton, George W. Bush, Obama, Trump, and Biden administrations. It argues that U.S. hegemonic discourse operates through three interrelated pillars: liberalism/globalization, American exceptionalism, and threat/enemy construction. These pillars respectively naturalize the structure of U.S.-led order, the actor of hegemony, and the actions taken in its name. The findings show that partisan differences do not necessarily indicate a rupture in the hegemonic project; rather, they represent tactical variations in its reproduction. Democrats tend to emphasize multilateralism, institutional legitimacy, and shared responsibility, while Republicans more often stress moral clarity, strength, and sovereignty. Despite these differences, both narratives contribute to presenting U.S. leadership as necessary, legitimate, and self-evident.

Keywords: Naturalization, Hegemony, Critical Discourse Analysis (CDA), U.S. Foreign Policy, Ideology, Discursive Mechanisms, Norman Fairclough, Neo-Gramscian

Extended Abstract

Introduction

The end of the Cold War and the collapse of the Soviet Union placed the United States in an unprecedented position of global dominance. Mainstream International Relations theories have often explained this moment through material factors such as military superiority, economic capacity, institutional influence, and technological advantage. Although these elements are essential, they do not fully explain how the U.S.-led order has remained legitimate, adaptable, and widely accepted across different administrations and changing global conditions.

This article addresses the problem of consent in the reproduction of hegemony. Material power can explain coercion, but it cannot sufficiently explain why a hierarchical international order is presented and accepted as normal, necessary, or beneficial. From a Gramscian perspective, hegemony is not merely domination; it is a form of leadership that becomes embedded in common sense. Accordingly, this study examines how U.S. foreign policy discourse transforms historically contingent political choices into apparently natural realities. The central analytical focus is naturalization, understood through Fairclough's Critical Discourse Analysis as the ideological process through which power relations are depoliticized and represented as neutral, inevitable, and self-evident.

Research Question

The main research question is: How do ideological-discursive mechanisms function to naturalize U.S. hegemonic foreign policy in the post-Cold War era?

This question is examined through two subsidiary questions:

1. What are the core ideological pillars of U.S. hegemonic discourse, and how do they contribute to the naturalization of U.S. dominance?
2. How do Democratic and Republican administrations articulate these pillars differently while reproducing the same broader hegemonic project?

Research Hypothesis

The article argues that U.S. hegemony is naturalized through three interrelated ideological-discursive pillars: liberalism/globalization, American exceptionalism, and threat/enemy construction. These pillars respectively naturalize the structure of hegemony, the actor of hegemony, and the actions of hegemony. Liberalism and globalization present the U.S.-led international order as universal and inevitable; American exceptionalism presents U.S. leadership as indispensable; and threat construction presents coercive policies as necessary responses to danger. The article further hypothesizes that partisan differences between Democratic and Republican administrations do not indicate the collapse of hegemony, but rather demonstrate its adaptation through competing discursive strategies.

Methodology and Theoretical Framework

This study employs a qualitative, theory-driven thematic analysis. The theoretical framework combines Neo-Gramscian theory with Norman Fairclough's Critical

Discourse Analysis. The Neo-Gramscian approach, especially the works of Robert Cox and Stephen Gill, is used to conceptualize hegemony as a combination of material capabilities, institutions, and ideas. It also helps identify the ideological content of U.S. hegemony, particularly liberal internationalism, market-oriented globalization, American exceptionalism, and security-centered narratives of threat.

Fairclough's CDA provides the analytical lens for examining how these ideological contents operate discursively. In this framework, ideology is understood as meaning in the service of power, and hegemony is viewed as an unstable and contested equilibrium. The concept of naturalization is central because it explains how political projects are transformed into common sense. The data corpus consists mainly of the National Security Strategies of post-Cold War U.S. administrations—Clinton, George W. Bush, Obama, Trump, and Biden—supplemented by selected presidential speeches and official foreign policy statements. The analysis identifies the textual manifestations of the three ideological pillars and examines how they contribute to the normalization of U.S. global leadership.

Results and Discussion

The findings indicate that the three ideological pillars operate together to naturalize different dimensions of U.S. hegemony.

First, liberalism and globalization naturalize the structure of the U.S.-led order. Across different administrations, institutions and arrangements such as the WTO, IMF, NATO, and the “rules-based international order” are represented not as historically specific political projects, but as neutral and universal mechanisms for peace, prosperity, and stability. Democratic administrations often articulate this discourse through multilateralism, cooperation, interdependence, and democracy promotion. Republican administrations more frequently connect it to freedom, market openness, security, and strategic leadership. Despite these differences, both versions present the U.S.-led order as the natural framework of global stability and thereby depoliticize its power relations.

Second, American exceptionalism naturalizes the actor of hegemony. U.S. leadership is rarely represented as the interest of one state among others; rather, it is framed as a responsibility, mission, or necessity derived from America's unique identity. Democratic administrations tend to emphasize reluctant leadership, international responsibility, and the defense of universal values. Republican administrations, particularly under George W. Bush, articulate exceptionalism through moral clarity, freedom, and the transformative role of American power. Trump's discourse modifies this pattern by stressing sovereignty, strength, and national advantage, yet it still presupposes a privileged U.S. position in defining legitimate order. Thus, different versions of exceptionalism continue to make U.S. leadership appear necessary and distinctive.

Third, threat and enemy construction naturalizes the actions of hegemony. Policies such as military intervention, sanctions, containment, deterrence, and alliance expansion are framed as defensive responses to danger rather than as political choices. In the Clinton era, threats were constructed around rogue states,

weapons proliferation, and transnational instability. Under George W. Bush, threat discourse was moralized through terrorism, the “axis of evil,” and the struggle between freedom and tyranny. Obama’s discourse shifted toward failed states, terrorist networks, and targeted security governance. Under Biden, China and Russia are increasingly represented as systemic and strategic challengers to the international order. These changing threat narratives adapt U.S. security discourse to new contexts while preserving the assumption that American action is necessary, defensive, and stabilizing.

The comparison of Democratic and Republican narratives shows that partisan differences should not be understood simply as contradictions. Rather, they represent different articulations of the same hegemonic project. Democrats tend to naturalize hegemony through multilateralism, legal-institutional language, and shared responsibility, while Republicans more often rely on moral binaries, military strength, sovereignty, and national resolve. Yet both reproduce the assumption that U.S. leadership is indispensable to global order.

Conclusion

This article concludes that the persistence of U.S. hegemony in the post-Cold War era is not only a result of material power, but also a discursive achievement. Liberalism/globalization, American exceptionalism, and threat construction work together to naturalize the structure, actor, and actions of U.S. hegemony. They present the U.S.-led order as universal, American leadership as necessary, and coercive policies as unavoidable responses to danger.

By bridging Neo-Gramscian theory and Faircloughian CDA, the study shows how hegemonic ideology operates not only through explicit justification but also through the production of common sense. The discursive differences between Democratic and Republican administrations are therefore best understood as tactical variations within a broader hegemonic continuity. In this sense, discursive struggle does not necessarily indicate hegemonic decline; it can also function as a mechanism through which hegemony adapts, renews itself, and maintains legitimacy.

طبیعی سازی هژمونی در سیاست خارجی ایالات متحده: تحلیل گفتمان روایت‌های دموکرات و جمهوری خواه پس از جنگ سرد

حسین سلیمی^۱ سید رضا تقوی نژاد^۲

۱. استاد گروه روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی تهران، ایران
Email: hoseinsalimi@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
(نویسنده مسئول)
Email: srt1370@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی چگونگی طبیعی سازی هژمونی در گفتمان سیاست خارجی ایالات متحده در دوره پس از جنگ سرد می‌پردازد. از همین رو، پژوهش با بهره‌گیری از چهارچوبی تلفیقی ساختار-گفتمان، از یک سو ابعاد ایدئولوژیک هژمونی آمریکا را در سه محور «لیبرالیسم و جهانی سازی»، «استثناگرایی آمریکایی» و «تهدید و دشمن سازی» شناسایی می‌کند و از سوی دیگر، کارکرد این مضامین را در متون منتخب بررسی می‌نماید. داده‌های پژوهش شامل نسخه‌های مختلف راهبرد امنیت ملی ایالات متحده و منتخبی از سخنرانی‌های رؤسای جمهور آمریکا در دوره پس از جنگ سرد است که با استفاده از رویکرد نتوگرامشی، تحلیل گفتمان انتقادی نورمن فرکلاف و روش تحلیل مضمون نظریه‌محور مطالعه شده‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که در متون بررسی شده، گفتمان لیبرالیسم و جهانی سازی در جهت طبیعی سازی نظم هژمونیک، گفتمان استثناگرایی در جهت اعطای مشروعیت اخلاقی به نقش آمریکا و گفتمان تهدید و دشمن سازی در جهت توجیه اقدامات قهری در قالب واکنشی ضروری و دفاعی عمل می‌کنند. در مجموع، این سازوکارهای گفتمانی در متون مورد بررسی، به طبیعی سازی رهبری آمریکا و به حاشیه راندن بدیل‌ها یاری می‌رسانند و از این رهگذر، به بازتولید هژمونی در سطح گفتمانی کمک می‌کنند.

کلیدواژه‌ها: ایدئولوژی، تحلیل گفتمان انتقادی، سیاست خارجی ایالات متحده، نتوگرامشی، نورمن فرکلاف، استثناگرایی

مقدمه و بیان مسئله

در پی تحولات پایان جنگ سرد در دهه ۱۹۹۰، الگوی سیاست خارجی ایالات متحده دستخوش تغییر شد. تعریف طراحان سیاست خارجی این کشور از منافع ملی، ابعادی جهانی یافت و راهبرد «حفظ وضع موجود» دوران جنگ سرد، جای خود را به راهبرد تهاجمی برای دستیابی و تثبیت جایگاه هژمونی در نظام بین‌الملل داد (دهشیر، ۱۳۸۵: ۳۶)؛ با پایان تعارضات ایدئولوژیک، تصمیم‌گیران واشینگتن با تکیه بر باور به «قرن آمریکایی»، نقش آمریکا را بر پایه توانایی انحصاری در حفظ صلح جهانی و انطباق هویت ملی این کشور با ارزش‌های جهان‌شمول بازتعریف کردند (Huntington, 1993, p. 83). با وجود اهمیت این راهبرد، تمرکز اصلی مطالعات مرتبط با هژمونی، به‌ویژه تحت تأثیر جریان‌های اصلی نظری در روابط بین‌الملل (مانند نظریه ثبات هژمونیک)، منحصرأ بر ابعاد عینی قدرت هژمون، نظیر توانمندی‌های نظامی و اقتصادی، معطوف بوده است. این در حالی است که رویکردهای تحلیل گفتمانی، با الهام از پساساختارگرایی (به‌ویژه آموزه‌های فوکو و دریدا) و مشخصاً از طریق نظریه‌های لاکلائو و موفه، به‌عنوان بدیلی برای نقد نظریه‌های مسلط وارد این حوزه شدند (Milliken, 1999, p. 229). بر این مبنا، این مقاله سیاست خارجی آمریکا را به‌طور کامل به پروژه هژمونیک تقلیل نمی‌دهد، بلکه تمرکز آن بر یک بُعد مشخص سازوکارهای گفتمانی طبیعی‌سازی هژمونی در متون رسمی است. البته سیاست خارجی آمریکا به پروژه هژمونیک فروگاسته نمی‌شود و متأثر از عوامل ژئوپلیتیک، اقتصادی، حزبی، بوروکراتیک و نهادی نیز هست؛ اما تمرکز این پژوهش بر نحوه بازنمایی گفتمانی این انتخاب‌ها در قالب زبان عقلانی، اخلاقی و بدیهی‌انگارانه است.

براساس این ضرورت، این مقاله در پی پاسخ به این پرسش اصلی است که: سازوکارهای ایدئولوژیک-گفتمانی چگونه برای «طبیعی‌سازی» سیاست خارجی هژمونیک ایالات متحده در دوران پس از جنگ سرد عمل می‌کنند؟ این پرسش از طریق دو پرسش فرعی پیگیری می‌شود: نخست، ستون‌های اصلی ایدئولوژی هژمونیک آمریکا کدام‌اند و چگونه سلطه را بدیهی، ضروری یا اجتناب‌ناپذیر جلوه می‌دهند؟ دوم، منازعات گفتمانی میان دولت‌های دموکرات و جمهوری‌خواه چگونه صورت‌بندی‌های تاکتیکی متفاوتی از همین پروژه طبیعی‌سازی را بازتاب می‌دهند؟

پژوهش به‌طور مقدماتی فرض می‌گیرد که پروژه هژمونیک ایالات متحده در متون منتخب، عمدتاً بر سه محور ایدئولوژیک «لیبرالیسم-جهانی‌سازی»، «استثنائگرایی آمریکایی» و «تهدید-دشمن‌سازی» استوار است و این محورها می‌توانند به‌صورت

هم افزا عمل کنند: لیبرالیسم-جهانی سازی به طبیعی سازی «ساختار» نظم مطلوب، استثناگرایی به طبیعی سازی «فاعل» (نقش ویژه آمریکا) و تهدیدسازی به طبیعی سازی «اقدام» (ضرورت اقدامات قهری در قالب دفاع) یاری می‌رساند. همچنین، تفاوت های گفتاری میان دولت های دموکرات و جمهوری خواه در این مقاله به عنوان نشانه هایی از تنوع تاکتیکی و انطباق پذیری گفتمانی در شرایطی فهم می شود که می توان آن را نوعی «تعادل ناپایدار» در سطح گفتمان نامید.

اهمیت این بحث برای مطالعات سیاست خارجی ایران از آن روست که بسیاری از سیاست های آمریکا در قبال ایران، از تحریم اقتصادی و فشار دیپلماتیک تا امنیتی سازی پرونده هسته ای، در قالب ضرورتی عقلانی، اخلاقی و امنیتی بازنمایی شده و برخی گزینه های سیاستی علیه ایران را بدیهی و ناگزیر جلوه داده است.

برای آزمون این فرضیه ها، این پژوهش از یک چهارچوب مفهومی-روش شناختی ترکیبی بهره می برد. رویکردهای نئوگراشین مانند کاکس و گیل، محتوای ایدئولوژی هژمونیک را روشن می کنند؛ اما برای فهم کارکرد گفتمانی آن کافی نیستند. از این رو، مقاله با الهام از فرکلاف، ایدئولوژی را نه ابزاری جانبی، بلکه زمینه ای می داند که سیاست خارجی در آن ساخته، فهمیده و مشروعیت بخشی می شود. بر این مبنا، روش شناسی این مقاله یک «تحلیل مضمون نظریه محور»^۱ در دو مرحله است: نخست، جلوه های عینی سه مضمون نئوگراشین (لیبرالیسم، استثناگرایی، تهدیدسازی) به صورت قیاسی از داده ها (اسناد راهبردی و سخنرانی ها) استخراج می شوند. دوم، با الهام از لنز انتقادی فرکلاف، کارکرد این مضامین در «طبیعی سازی» نقش رهبری آمریکا و «طرد گزینه های بدیل» تحلیل می شود.

نوآوری این پژوهش در آن است که طبیعی سازی هژمونی را نه صرفاً به عنوان پیامد قدرت مادی یا نهادی آمریکا، بلکه به عنوان فرایندی گفتمانی بررسی می کند. برای این منظور، مقاله با تلفیق نئوگراشیسیم و تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف، از یک سو منطق کلان هژمونی، رهبری و رضایت را توضیح می دهد و از سوی دیگر، سازوکارهای زبانی و معنایی بازتولید این هژمونی را در متون سیاست خارجی آمریکا نشان می دهد.

پیکره داده های این پژوهش شامل اسناد راهبرد امنیت ملی دولت های پس از جنگ سرد، از کلینتون تا بایدن، به همراه مجموعه ای از سخنرانی های کلیدی رؤسای جمهور آمریکا در حوزه سیاست خارجی است. انتخاب این متون به صورت هدفمند و

نظریه‌محور انجام شده است، زیرا این اسناد رسمی‌ترین و صریح‌ترین بیان از خودفهمی راهبردی، تعریف تهدیدها، صورت‌بندی ارزش‌ها و توجیه نقش جهانی آمریکا را ارائه می‌کنند. ملاک انتخاب اسناد آن بوده است که متن، به‌طور مستقیم به نظم بین‌المللی، رهبری آمریکا، تهدیدها، امنیت، ارزش‌های لیبرال یا نقش جهانی ایالات‌متحده بپردازد. بنابراین، نمونه‌گیری در این پژوهش از نوع هدفمند است و هدف آن تعمیم آماری نیست، بلکه شناسایی و تحلیل الگوهای گفتمانی معنادار در متون رسمی سیاست خارجی آمریکاست.

۱. چهارچوب نظری

۱-۱. ابعاد ایدئولوژیک-گفتمانی هژمونی طلبی در رویکرد نئوگراشینی‌ها

نئوگراشینی‌ها در روابط بین‌الملل، با الهام از گرامشی، هژمونی را صرفاً برآمده از برتری مادی نمی‌دانند، بلکه آن را متکی بر رهبری فکری و اخلاقی، مشروعیت و کسب رضایت می‌فهمند. از این منظر، نظم جهانی از خلال مفصل‌بندی‌های ایدئولوژیک و گفتمانی تثبیت می‌شود و هژمونی نیز نه امری ایستا، بلکه فرایندی مناقشه‌آمیز و بازتعریف‌پذیر است. این فهم، مبنای مناسبی برای بررسی چگونگی طبیعی‌سازی رهبری آمریکا در گفتمان سیاست خارجی فراهم می‌کند (Cox, 1983, p. 171; Morton, 2007, chs. 3-5).

از منظر نو-گراشینی‌ها، هژمونی ایدئولوژیک ایالات‌متحده را می‌توان به‌عنوان فرایندی چندبعدی فهم کرد که سه مؤلفه کلیدی دارد: ۱. گفتمان لیبرال (نئولیبرال) و روند جهانی‌سازی که به‌مثابه هسته ایدئولوژیک مشروعیت‌بخش عمل می‌کند؛ ۲. استثنائگرایی آمریکایی که منابع مشروعیت اخلاقی و فرهنگی رهبری بین‌المللی را تأمین می‌نماید و ۳. فرایندهای تهدید و دشمن‌سازی که با تولید تهدیدها مدیریت مخالفت و توجیه کاربرد قوه قهریه را ممکن می‌سازند (Cox, 1983, p.171; Gill, 2008, pp.123-129; Morton, 2007, chs.3-5).

در رویکرد کاکس، هژمونی صرفاً بر سلطه مادی استوار نیست، بلکه در قالب «بلوک تاریخی» و از خلال پیوند ظرفیت‌های مادی، ایده‌ها و نهادهای مشروع شکل می‌گیرد (Cox, 1983, p.171). از این منظر، لیبرالیسم و نهادهای مرتبط با آن در شکل‌دهی به نظم جهانی مطلوب آمریکا نقش محوری دارند، زیرا این نظم را نه فقط از طریق برتری مادی، بلکه از راه مشروعیت‌بخشی فکری و اخلاقی تثبیت می‌کنند (Cox, 1987)؛ بنابراین از منظر کاکس، نهادهای جهانی پس از جنگ (نظیر بانک جهانی و صندوق

بین‌المللی پول) نیز بازتاب پیکربندی خاصی از قدرت‌اند و در مقام حاملان ایده‌های لیبرال، به نهادینه‌سازی نظم مسلط و کسب رضایت برای آن کمک می‌کنند و به‌عنوان سازوکارهایی برای تثبیت هژمونی در سطح بین‌المللی فهم می‌شوند (Cox, 1987, p.253). استفان گیل از دیگر چهره‌های برجسته نئوگراشین، نئولیبرالیسم را نه صرفاً مجموعه‌ای از سیاست‌های اقتصادی، بلکه نوعی «چهارچوب حکمرانی جهانی» می‌داند که از طریق نهادها و سیاست‌های بین‌المللی، «انضباط نئولیبرالی» و پذیرش هنجارهای بازار آزاد را در سطح جهانی نهادینه می‌کند و بدین ترتیب به بازتولید نظم هژمونیک آمریکا یاری می‌رساند (Gill, 1990; 2008, pp. 80–99, 123–129). گیل همچنین، فراتر از کاکس، بر ابعاد ایدئولوژیک هژمونی آمریکا تأکید می‌کند و نشان می‌دهد که استثنائگرایی آمریکایی با تصویرسازی از ایالات‌متحده به‌مثابه ملتی دارای مأموریت تاریخی، برای رهبری نظم لیبرال مشروعیت تولید می‌کند و دشمن‌سازی نیز از طریق برساخت تهدیدها، به مدیریت مخالفت‌ها و توجیه اجبار و مداخله کمک می‌رساند (Gill, 2008, p. 206). آدام دیوید مورتون (اغلب در پیوند با کارهای آندریاس بیلر) هژمونی را در سنت نئوگراشی پدیده‌ای «جامع» می‌فهمد که از پیوند درونی ابعاد اقتصادی، سیاسی و ایدئولوژیک شکل می‌گیرد و بازتولید می‌شود (Morton, 2007). از نظر او، هژمونی از طریق نهادینه‌شدن روابط خاص تولید و ایده‌های متناظر با آن‌ها عمل می‌کند؛ بنابراین ایدئولوژی‌های لیبرالی پشتیبان جهانی‌سازی تنها در سطح اقتصاد سیاسی معنا ندارند، بلکه برای تثبیت نظم مسلط به سازوکارهای مکملی مانند تولید اجماع، ترویج هویت‌های ملی مشروعیت‌بخش (برای مثال، استثنائگرایی آمریکایی) و نیز برساخت گفتمان‌های امنیتی-تعریف تهدیدها نیازمندند. درنتیجه، این عناصر نه منفک، بلکه در قالب یک «بلوک تاریخی» به‌هم‌پیوسته عمل می‌کنند و مجموعاً به استمرار قدرت هژمونیک یاری می‌رسانند.

۲-۱. تحلیل گفتمان فرکلاف

۱-۲-۱. قدرت، زبان و ایدئولوژی

در رویکرد نورمن فرکلاف، تحلیل گفتمان ابزاری برای فهم نحوه درهم‌تنیدگی زبان، قدرت و ایدئولوژی است. زبان در این چهارچوب نه بازتابی خنثی از واقعیت، بلکه بخشی از فرایند تولید معنا و مشروعیت‌بخشی به مناسبات قدرت است؛ ازاین‌رو، این رویکرد امکان بررسی چگونگی طبیعی‌سازی ارزش‌ها، هویت‌ها و تهدیدها در گفتمان سیاست خارجی آمریکا را فراهم می‌کند.

در رویکرد فرکلاف، ایدئولوژی از طریق زبان و صورت‌بندی معنا عمل می‌کند و با بازنمایی جهان از منظر منافع خاص، به حفظ یا بازتولید روابط نابرابر قدرت یاری می‌رساند. از همین‌رو، او ایدئولوژی را به‌طور فشرده «معنا در خدمت قدرت» می‌فهمد و نشان می‌دهد که چگونه برساخته‌های معنایی متن می‌توانند سلطه را توجیه، طبیعی و بازتولید کنند (Fairclough, 1995, p. 14; 1996, p. 2).

فرکلاف در ارتباط با جایگاه ایدئولوژی در نظریه خود معتقد است برای فهم و درک ایدئولوژی نمی‌توان صرفاً در ساختار، رویدادهای گفتمانی یا متن به دنبال آن گشت؛ چراکه هر کدام به‌تنهایی کاستی‌هایی دارند که نمی‌توان تمام تأثیرات ایدئولوژیک را از آن‌ها بیرون کشید بلکه «ایدئولوژی هم در ساختار نهفته است که نتیجه رویدادهای گذشته و شرایط وقوع رویدادهای جاری است و هم در خود رویدادها مستتر هستند، چراکه رویدادها ساختارهای مشروط‌کننده خودشان را بازتولید می‌کنند و آن‌ها را تغییر می‌دهند» (فرکلاف، ۱۳۹۹: ۸۲-۸۳). از همین‌رو، تحلیل ایدئولوژی در سطح «معنا» انجام می‌شود و علاوه بر واژگان، باید به سازوکارهایی مانند پیش‌فرض‌ها، دلالت‌های تلویحی، استعاره‌ها و الگوهای انسجام/پیوند معنایی توجه کرد (فرکلاف، ۱۳۹۹: ۸۶-۸۷). فرکلاف بر آن است که ایدئولوژی‌ها هنگامی در روابط قدرت مؤثر می‌شوند که از منشأ اجتماعی و منافع خاص پشتیبان خود گسسته و به‌صورت «عقل سلیم» یا امری طبیعی جلوه داده شوند. در این وضعیت، ایدئولوژی‌های طبیعی‌شده به بخشی از دانش‌پایه مشترک تبدیل می‌شوند و از همین طریق، الگوهای تعامل و نظم اجتماعی را در سطوح خرد و کلان سامان می‌دهند (فرکلاف، ۱۳۷۹: ۳۸).

۱-۲. نظریه هژمونی

فرکلاف مفهوم هژمونی در اندیشه گرامشی را چهارچوب نظری و تحلیلی مناسبی برای بررسی رابطه زبان، ایدئولوژی و قدرت می‌داند. او از به‌کارگیری این مفهوم در تحلیل گفتمان به دو دلیل دفاع می‌کند: نخست، زیرا با درک دیالکتیکی او از رابطه ساختار و رویداد سازگار است؛ دوم، زیرا امکان تحلیل رابطه ایدئولوژی و گفتمان را بدون فروکاستن آن به اقتصادگرایی یا ایدئالیسم فراهم می‌سازد (فرکلاف، ۱۳۹۹: ۸۰). از این منظر، هژمونی به معنای تلاش برای کسب رهبری در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ایدئولوژیک است؛ اما این رهبری هیچ‌گاه به‌طور کامل تثبیت نمی‌شود و همواره در قالب نوعی «تعادل ناپایدار» باقی می‌ماند. بنابراین، هژمون صرفاً در پی اعمال سلطه نیست، بلکه می‌کوشد از طریق امتیازدهی، ادغام نیروهای اجتماعی و

بهره گیری از سازوکارهای ایدئولوژیک، رضایت گروه های دیگر را نیز جلب کند (فرکلاف، ۱۳۹۹: ۸۹).

«طبیعی سازی» و «تعالل ناپایدار» دو مفهوم مهم در این مقاله هستند که به تعریف عملیاتی جداگانه نیاز دارند.

❖ طبیعی سازی: طبیعی سازی به معنای بازنمایی یک نظم تاریخی و سیاسی به مثابه امری بدیهی، عقلانی و فاقد بدیل است. این مفهوم از طریق سه شاخص زبانی بررسی می شود: پیش فرض های وجودی، استعاره های ساختاری و حذف فاعل گفتمانی.

❖ تعادل ناپایدار: بدین معنی است که هژمونی هرگز کاملاً تثبیت نمی شود؛ بلکه از طریق بازتولید مداوم رضایت و مدیریت مخالفت، در وضعیت تعادلی ناپایدار باقی می ماند.

۱-۲-۳. منطق تلفیق نئوگراشیسم و تحلیل گفتمان انتقادی

تلفیق نئوگراشیسم و تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف در این پژوهش مبتنی بر تقسیم کار تحلیلی میان دو سطح است. نئوگراشیسم سطح کلان هژمونی را توضیح می دهد؛ یعنی نشان می دهد چگونه قدرت مادی، نهادهای بین المللی، ایدئولوژی و رضایت در حفظ رهبری آمریکا نقش دارند. در مقابل، تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف سطح زبانی و معنایی این فرایند را آشکار می سازد؛ یعنی نشان می دهد این رهبری چگونه در متن، از طریق واژگان، استعاره ها، پیش فرض ها، حذف ها و صورت بندی های معنایی، طبیعی و بدیهی جلوه داده می شود. بنابراین، این دو رویکرد در این مقاله نه رقیب یا متعارض، بلکه مکمل یکدیگرند: نئوگراشیسم منطق هژمونی را و فرکلاف سازوکارهای گفتمانی طبیعی سازی آن را توضیح می دهد.

۲. لیبرالیسم و جهانی سازی

۱-۲. روایت دموکرات ها: هژمونی به مثابه «نظم مبتنی بر قواعد»

در دوره کلینتون، جهانی سازی و لیبرالیسم به عنوان یک پروژه هدفمند و قابل مدیریت از سوی دولت آمریکا بازتعریف شد. زبان رسمی دولت، جهانی سازی را نه پدیده ای خنثی که فرصتی برای گسترش منافع و ارزش های آمریکایی می دید؛ این کارکرد ایدئولوژیک جهانی سازی را کلینتون با صراحت بیان کرده است؛ در راهبرد امنیت ملی

۱۹۹۸ آمده است؛ «ما می‌توانیم - و باید - از رهبری آمریکا استفاده کنیم تا نیروهای جهانی هم‌گرایی را مهار کرده، ساختارهای امنیتی، اقتصادی و سیاسی موجود را بازسازی نماییم و ساختارهای جدیدی بنا کنیم که به ایجاد شرایط لازم برای شکوفایی منافع و ارزش‌های ما کمک کنند» (White House, 1998).

این گزاره سه عنصر مهم دارد: ۱. «رهبری آمریکا» به‌عنوان فاعل فعال شکل‌دهی نظم جهانی باید حفظ و تقویت شود؛ ۲. واژه مهار نشان می‌دهد که جهانی‌سازی در گفتمان کلینتون امری برون‌زا و قابل مدیریت توسط قدرت هژمونیک آمریکا است؛ یعنی نه یک فرایند «خنثی» بلکه یک فرصت قابل هدایت. این چهارچوب گفتمانی جهانی‌سازی را به‌عنوان سرمایه‌ای برای بازتولید منافع و ارزش‌های آمریکایی معرفی می‌کند؛ بنابراین «رهبری» معنایی فراتر از صرف ریاست بین‌المللی می‌یابد و تبدیل به ابزار فعال شکل‌دهی نظم بین‌المللی می‌شود؛ ۳. تأکید بر «بازتعریف ساختارها» و «ساختن ساختارهای جدید» نشان‌دهنده تعهد نهادمحور است: نهادهایی که قواعد بازی جهانی را تعیین می‌کنند (مانند IMF و WTO) به‌عنوان ستون‌های نرم یک هژمونی لیبرال قلمداد می‌شوند.

ترویج تجارت بین‌المللی و بازارهای آزاد نیز در دوره کلینتون برجسته است. کلینتون صریحاً اعلام می‌دارد «مردم آمریکا باید در اقتصاد جهانی شکوفا شوند؛ مأموریت ما برداشتن موانع تجاری در خارج است تا شغل‌های بیشتری در داخل ایجاد کنیم» (White House, 1998). این نحوه بیان، مشارکت اقتصادی-سیاسی را به‌مثابه ابزاری در خدمت هژمونی آمریکا نشان می‌دهد.

در دو نسخه راهبرد امنیت ملی سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۵ دولت اوباما نیز لیبرالیسم و جهانی‌سازی برجسته بود. در نسخه ۲۰۱۵ اوباما به‌طور خاص لیبرالیسم را در قالب «رهبری در چهارچوب قواعد» عرضه کرد؛ یعنی رهبری آمریکا ضروری ولی متکی به نهادهای، ائتلاف‌ها و اقدامات جمعی دیده شد (انصاری و قربانی شیخ‌نشین، ۱۴۰۴: ۵۲)؛ در نسخه ۲۰۱۵ آمده است: «رهبری قوی و مستمر آمریکا برای تأمین یک نظم بین‌المللی مبتنی بر قواعد که امنیت و رفاه جهانی و نیز کرامت و حقوق بشر همه مردم را ترویج می‌کند، ضروری است»، همچنین در بخش «ارزش‌ها» سند ۲۰۱۵ آمده است که آمریکا «تعهد دیرپای خود را به پیشبرد دموکراسی و حقوق بشر حفظ می‌کند و ائتلاف‌های جدیدی برای مقابله با فساد و حمایت از دولت‌ها و جوامع باز شکل می‌دهد» (White House, 2015).

دو نکته تحلیلی در این نسخه از راهبرد امنیت ملی و به‌طور خاص عبارت ذکر شده در بالا که با سیاست‌های دولت اوباما نیز سازگار بود برجسته است. اوباما، برخلاف رویکرد کاملاً یک‌جانبه‌گرایانه برخی دوره‌ها، «رهبری» (هژمونی) را ضروری می‌داند اما آن را در چهارچوب «قواعد» و «ائتلاف» تعریف می‌کند. اوباما از یک‌سو حفظ ارزش‌های لیبرال (حقوق بشر، کرامت انسانی) را برجسته می‌سازد و از سوی دیگر بر محدودیت‌های قدرت یک کشور و نیاز به راه‌حل‌های چندجانبه تأکید می‌کند؛ این تلفیق نشانگر نوعی «لیبرالیسم انطباق‌پذیر» است که ساختار نهادی را به‌عنوان شرط امکان‌افزای نقش آمریکایی می‌پذیرد. در حوزه سیاست‌های اقتصادی و تجاری، اوباما تلاش کرد قواعد بازار جهانی را بازتنظیم کند (مثلاً تمرکز بر توافق‌ها/نهادهای) تا هم منافع داخلی را حفظ کند و هم تعهد به نظم قانون‌محور بین‌المللی را نشان دهد؛ به عبارت دیگر، گفتمان «رهبری در چهارچوب قواعد» به‌نوعی میان مشروعیت هنجاری و توجه به محدودیت‌های عملی جهانی‌سازی تعادل برقرار می‌کند.

رویکرد دولت اوباما به لیبرالیسم و جهانی‌سازی در اسناد و رویکرد دولت بایدن نیز مشاهده می‌شود. دولت بایدن با شعار «آمریکا بازگشته است»، تلاش کرد تا «شبکه بی‌نظیر ائتلاف‌ها و شراکت‌های آمریکا را احیا کند». در راهبرد امنیت ملی ۲۰۲۲ بایدن تأکید شده «ما با هر کشوری که باور پایه‌ای مشترکی داشته باشد که نظم قانون‌محور باید زیربنای صلح و رفاه جهانی باقی بماند، شراکت می‌کنیم». جمله «نظم مبتنی بر قواعد باید به‌عنوان پایه‌ای برای صلح و رفاه جهانی باقی بماند» به‌وضوح بر ایده نظم بین‌المللی قانون‌محور تأکید می‌کند که جزو اصول لیبرالیسم دولتی است. همچنین بایدن می‌گوید آمریکا «شبکه بی‌نظیری از پیمان‌ها و مشارکت‌ها را برای پاسداشت و تقویت اصول و نهادهایی که ۷۵ سال ثبات و رشد را فراهم کرده‌اند» بازسازی کرده است. همچنین این سند استراتژیک، «اصول بنیادین حق تعیین سرنوشت، تمامیت ارضی و استقلال سیاسی» را محترم شمرده و بر لزوم «تقویت نهادهای بین‌المللی» تأکید دارد (White House, 2022). این واژه‌ها بازتولید نگاه لیبرال به همکاری چندجانبه و نهادگرایی بین‌المللی است. چنین گزاره‌هایی در اسناد کاخ سفید نشان می‌دهد که حداقل به‌صورت بیانی، نسخه‌های مختلف سیاست خارجی آمریکا هنوز بر رهبری جمعی، تجارت آزاد و حقوق بشر به‌عنوان اهدافی مشروع و انکارناپذیر تأکید دارند.

با این تفاسیر، لیبرالیسم در دوره بایدن تعدیل شده است: دولت اذعان دارد که «بازارها به‌تنهایی نمی‌توانند پاسخ‌گوی سرعت تغییرات فناوری، اختلالات زنجیره تأمین

جهانی، سوءاستفاده‌های غیربازاری چین، یا بحران عمیق اقلیمی باشند» و بنابراین، «سرمایه‌گذاری عمومی استراتژیک، ستون فقرات یک زیرساخت صنعتی و نوآوری قوی در اقتصاد جهانی قرن بیست‌ویکم است» (White House, 2022). بایدن تلاش می‌کند یک روایت تلفیقی ارائه دهد: بازگشت به نهادهای بین‌المللی و ترمیم اتحادها (ادعای هنجاری) در کنار پذیرش محدودیت‌های بازار آزاد و ضرورت دولت برای مدیریت تحول ساختاری اقتصاد. این تغییر لحن نشان‌دهنده یک «لیبرالیسم اصلاح‌گر» است که ارزش‌های دموکراتیک و نظم مبتنی بر قواعد را حفظ می‌کند؛ اما از ابزارهای جهت‌دهی سیاست صنعتی و سرمایه‌گذاری عمومی نیز بهره می‌گیرد. گفتمان بایدن در عمل سعی می‌کند هم مشروعیت بین‌المللی (از طریق ائتلاف‌ها) و هم مشروعیت داخلی (با توجه به نگرانی‌های معیشتی و امنیت اقتصادی) را هم‌زمان تأمین کند؛ این شیوه ترکیبی با هدف تقویت توان رقابتی آمریکا در سطح جهانی و محدودسازی رفتارهای بی‌قانون رقاباتی مانند چین دنبال می‌شدند.

کارکرد هژمونیک این گفتمان لیبرال-اصلاح‌گر، به‌ویژه در قبال ایران، در قالب «سیاست نظم‌محور» نمود می‌یابد. ایالات متحده در اسناد راهبردی خود، رفتار منطقه‌ای ایران را نه به‌عنوان یک کنش سیاسی برخاسته از منافع ژئوپلیتیک، بلکه به‌عنوان «مخل نظم بین‌المللی مبتنی بر قواعد» بر ساخت کرده است. برای مثال، دولت بایدن با پیوند زدن موضوعات هسته‌ای به «ثبات زنجیره تأمین جهانی» و «امنیت دریانوردی»، تلاش کرد تا اقدامات محدودکننده خود علیه ایران را در چهارچوب حفظ نظم جهانی بازنمایی کند (White House, 2022). در این گفتمان، ایران به‌مثابه «عاملی اخلال‌گر در نظم قانون‌محور» تعریف می‌شود؛ گزاره‌ای که باعث می‌شود تحریم‌ها و فشارهای دیپلماتیک علیه این کشور، نه به‌عنوان انتخابی تهاجمی، بلکه به‌عنوان واکنشی ضروری برای صیانت از «قواعد بین‌المللی» طبیعی‌سازی شود. این دقیقاً همان سازوکار طبیعی‌سازی قدرت است که در آن، منافع هژمونیک آمریکا در «مهار ایران»، با برچسب «تأمین صلح و رفاه جهانی» برای همگان بازتولید می‌شود. به‌عنوان مثال در حوزه تحریم فشارها علیه ایران به‌نحوی بود که حتی موارد معاف از تحریم مثل داروها نیز تحت تأثیر فشارهای تحریمی وزارت خزانه‌داری آمریکا عملاً به ایران اعمال شدند (بایزیدی و میرترابی، ۱۴۰۳: ۵۷).

۲-۲. روایت جمهوری خواهان: هژمونی به مثابه «منافع ملی» و «تجارت منصفانه»

دوره بوش نمودی از پیوند لیبرالیسم نهادمحور با تأکید بر ابزارهای قدرت بود. در راهبرد امنیت ملی ۲۰۰۲ آمده است: «در نهایت ایالات متحده از این لحظه فرصت استفاده خواهد کرد تا مزایای آزادی را در سراسر جهان گسترش دهد. ما فعالانه تلاش خواهیم کرد تا امید به دموکراسی، توسعه، بازارهای آزاد و تجارت آزاد را به هر گوشه‌ای از جهان ببریم. رویدادهای ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ به ما آموخت که دولت‌های ضعیف، مانند افغانستان، می‌توانند به همان اندازه دولت‌های قدرتمند، خطری بزرگ برای منافع ملی ما ایجاد کنند [...] [ازیرا] فقر، نهادهای ضعیف و فساد می‌توانند دولت‌های ضعیف را در برابر شبکه‌های تروریستی ... آسیب‌پذیر سازند» (White House, 2002).

در این سند دولت بوش تلاش کرد ترویج هنجارهای لیبرال را هم‌زمان به عنوان هدف مشروع و به مثابه دلیل به کارگیری ابزارهای سخت توجیه کند. این ترکیب باعث شد که لیبرالیسم در عمل سیاست خارجی بوش به صورت «بازار-دموکراسی + زور» جلوه کند: یعنی صادرات نظم لیبرال گاهی از طریق فشار یا مداخله نظامی نیز دنبال می‌شد. نتیجتاً گفتمان بوش نشان می‌داد که نهادها و بازارها باید توسعه لیبرال را تسهیل کنند؛ اما در صورت تهدید، ابزار سخت نیز مجاز و قابل استفاده است.

دوره اول ترامپ یک گسست آشکار ایدئولوژیک ایجاد کرد و «جهانی سازی مخرب» را که به گفته وی منبع «درگیری و هرج و مرج بی پایان در سراسر جهان» بود، به طور علنی رد کرد. اولویت بخشی صریح به «حاکمیت» و شعار «اول آمریکا» و بازتعریف همکاری بین المللی در چهارچوب «تقابلی که باید سود متقابل و تکیه بر مسئولیت پذیری طرف مقابل را تضمین کند». در مقدمه راهبرد امنیت ملی آمریکا ۲۰۱۷ ترامپ صراحتاً می نویسد «راهبرد امنیت ملی، آمریکا را در اولویت قرار می دهد». در این سند، رد «جهانی سازی» به صورت صریح بیان نشده اما تأکید بر «حاکمیت»، «محافظت از مرزها» و «همکاری مبتنی بر توازن قوا و فراخوان به مسئولیت پذیری متقابل» به روشنی نشان می دهد که دولت ترامپ ترجیح می دهد نهادها و توافق های بین المللی در چهارچوبی قرار گیرند که اولاً منافع آمریکا را صریح تضمین کنند و ثانیاً هزینه های یک طرفه را کاهش دهند. این رویکرد، به جای پذیرش بی قید و شرط لیبرالیسم نهادمحور «جهانی شدن»، آن را مشروط به «سهم» و «عدالت تجاری» می سازد (White House, 2017).

این یک «منازعه گفتمانی» آشکار علیه نظم لیبرال مستقر (نظم کلینتون و اوباما) بود؛ اما این به معنای پایان هژمونی نیست، بلکه «مفصل‌بندی مجدد» آن است. ترامپ با رد «جهانی‌سازی» (به‌عنوان امری ناعادلانه) و ترویج «تجارت منصفانه»، در حال «مشروعیت‌بخشی» به یک هژمونی ملی‌گرایانه‌تر و مبتنی بر قدرت اقتصادی عریان بود. این امر نشان‌دهنده «تعادل ناپایدار» هژمونی است که در آن، گفتمان حاکم برای حفظ رضایت داخلی (کارگران) باید دائماً خود را بازتعریف کند و مخالفتش با برخی شکل‌های اقتصادی بین‌المللی را «مبارزه با بی‌عدالتی تجاری» توصیف می‌کرد و خروج از توافقنامه پاریس را با استدلال «بار اقتصادی ناعادلانه برای کارگران و کسب‌وکارهای آمریکایی» توجیه کرد (Trump, 2017a; Trump, 2017b). این گفتمان متکی بر «تجارت منصفانه»، در قبال ایران نیز بازآرایی شد؛ به‌گونه‌ای که توافق برجام، نه به‌عنوان یک ابزار امنیتی چندجانبه، بلکه به‌عنوان یک «توافق ناعادلانه» و «سودآور برای ایران و زیان‌بار برای آمریکا» بازنمایی گردید (White House, 2017c). ترامپ با پیوند زدن این توافق به الگوی ذهنی «اول آمریکا»، مدعی شد که دولت‌های پیشین با پذیرش چنین توافقی، عملاً از منافع ملی و ثروت مردم آمریکا چشم‌پوشی کرده‌اند (White House, 2018). این «بازنمایی ناعادلانه»، بستری گفتمانی فراهم کرد تا طبیعی‌سازی فشار حداکثری علیه ایران و به‌ویژه روابط تجاری و سرمایه‌گذاری آن با چین، به‌عنوان مصلحتی ملی برای بازسازی قدرت آمریکا و احیای حاکمیت ملی، مشروعیت یابد (قاسمی و حیدری، ۱۴۰۳: ۱۳۷-۱۳۸).

۳. استثنای آمریکایی

۳-۱. روایت دموکرات‌ها: هژمونی به‌مثابه «ملت ضروری» و «قدرت الگو»

در دوره کلینتون (۱۹۹۳-۲۰۰۱) استثنای آمریکایی نقش برجسته و هم‌زمان تعدیل‌شده‌ای داشت: از یک‌سو کلینتون و اسناد رسمی‌اش هویت آمریکا را به‌عنوان یک قدرت استثنایی و «ملت غیرقابل چشم‌پوشی» بازنمایی می‌کردند، مثلاً در دومین سخنرانی تحلیف او آمده است: «آمریکا به‌تنهایی، ملت غیرقابل چشم‌پوشی جهان است» (Clinton, 1997). همچنین در سخنرانی سال ۱۹۹۹ تأکید کرد که ایالات‌متحده باید «رهبر ترویج آزادی و دموکراسی باشد زیرا هیچ ملت دیگری توانایی و مسئولیت ما را ندارد» (Clinton, 1999). این تأکید، تصویر آمریکا را به‌عنوان «ملت برگزیده» تثبیت می‌کرد. این گزاره‌ها هم مشروعیت اخلاقی رهبری جهانی را تقویت می‌کردند و هم

مبنایی برای ایفای نقش فعال آمریکا در نظم بین‌المللی فراهم می‌آوردند؛ به عبارت دیگر، استثنائگرایی در لحن کلینتون به معنی «حق و مسئولیت رهبری» بود نه صرفاً برتری عینی در شاخص‌های قدرت سخت. در راهبرد امنیت ملی ۱۹۹۸ نیز همین جهت‌گیری منعکس است؛ کلینتون می‌گوید: «ایالات متحده همچنان قدرتمندترین نیروی جهان برای صلح، شکوفایی (رفاه) و ارزش‌های جهان‌شمول دموکراسی و آزادی باقی‌مانده است» و بلافاصله بر ضرورت استفاده از «رهبری آمریکا» برای «مهار نیروهای هم‌گرایی جهانی» تأکید می‌کند؛ بدین ترتیب استثنائگرایی با پروژه نهادسازی لیبرال و ترویج دموکراسی و بازار آمیخته می‌گردد (White House, 1998).

در راهبرد امنیت ملی ۲۰۱۰ اوباما تأکید می‌کند: «بیش از هر اقدام دیگری که انجام داده‌ایم، قدرت الگو بودن آمریکا به پخش آزادی و دموکراسی در سراسر جهان کمک کرده است» (White House, 2010). این بیان، الگوسازی ارزشی آمریکا را مبتنی بر حقوق بشر، حاکمیت قانون و شفافیت، به عنوان یکی از سازوکارهای اصلی نفوذ جهانی بازنمایی می‌کند؛ به عبارت دیگر هژمونی تنها از مسیر زور توجیه نمی‌شود، بلکه از مسیر مشروعیت نمادین و اخلاقی نیز توجیه‌پذیر می‌گردد. زبان «قدرت الگو» ابزارهای نفوذ نرم را به عنوان منابعی مشروع برای نهادینه‌سازی قواعد لیبرال جهانی عرضه می‌کند. در نسخه ۲۰۱۵ اوباما آمده است: «رهبری جهانی آمریکا همچنان غیرقابل چشم‌پوشی است. ما نقش استثنایی و مسئولیت‌های خود را در زمانی که توانمندی‌ها و ویژگی‌های یکتای ما بیش از همیشه مورد نیاز است، می‌پذیریم و می‌دانیم که انتخاب‌های امروز ما می‌تواند برای دهه‌ها امنیت و رفاه بیشتری برای ملت ما فراهم کند» (White House, 2015). این تأکید نشان می‌دهد که گرچه آهنگ گفتمان به سمت الگوگرایی و ابزارهای نرم متمایل شده، هسته استثنائگرایی، یعنی ادعای ضرورت رهبری بی‌بدیل، همچنان حفظ شده است؛ این ترکیب، هم مشروعیت اخلاقی ترویج هنجارها را تقویت می‌کند و هم امکان حفظ تصمیم‌گیری راهبردی را فراهم می‌آورد. بدین سان، استثنائگرایی اوباما بعد نرم و کارکرد هژمونیک را هم‌زمان بازتولید می‌کند. در گفتمان بایدن استثنائگرایی را در قالب بازگشت به ارزش‌های دموکراتیک به عنوان «تعهد به رهبری در چهارچوب ائتلاف‌ها و نهادها» بازتعریف کند. این تغییر تاکتیکی پاسخ به تضعیف اعتبار جهانی آمریکا پس از دوره ترامپ است و می‌کوشد هژمونی را از طریق بازسازی نرم روابط و چندجانبه‌گرایی مشروع کند. در راهبرد امنیت ملی ۲۰۲۲ آمده: «هیچ ملتی بهتر از ایالات متحده به جایگاهی برای رهبری با قدرت و هدف‌گذاری دوراندیشانه تجهیز نشده است» (White House, 2022). این گزاره بار دیگر

منطق «یگانگی و بی‌همتایی» ایالات‌متحده را بازتولید می‌کند و آمریکا را دارای ظرفیت ویژه برای رهبری جهانی بازنمایی می‌کند؛ از منظر گفتمانی، چنین بیانیه‌ای جایگاه استثنایی آمریکا را تقویت می‌کند و رهبری آن را به‌مثابه امری طبیعی و ضروری بازنمایی می‌سازد.

این منطق در قبال ایران کارکردی مشروعیت‌بخش می‌یابد. بایدن با احیای مفهوم «ملت ضروری-گریزناپذیر»^۱ (Biden, 2023)، آمریکا را متولی حفظ ثبات جهانی و عدم اشاعه برساخت می‌کند. در این چهارچوب، تقابل ایران با سیاست‌های آمریکا نه یک منازعه ژئوپلیتیک، بلکه تهدیدی علیه «نظم مبتنی بر قواعد» بازنمایی می‌شود. درنتیجه، فشارهای ایالات‌متحده در قالب مأموریتی برای «پاسداشت ثبات» صورت‌بندی می‌شود و کنش‌های ایران در نسبت با «نظم ضروری جهانی» به‌صورت اخلال‌گرانه بازنمایی می‌گردد. بدین‌ترتیب، استمرار هژمونی آمریکا به‌مثابه ضرورتی امنیتی بازتولید می‌شود (White House, 2022).

۳-۲. روایت جمهوری خواهان: هژمونی به‌مثابه «مأموریت‌رهای بخش» و «برتری آشکار»

دوره جورج دبلیو. بوش (۲۰۰۱-۲۰۰۹) ایده استثنانگرایی آمریکایی به‌صورت صریح و آشکار به‌عنوان توجیهی برای حفظ و گسترش هژمونی ایالات‌متحده به‌کار رفت؛ بوش هویت «استثنایی» آمریکا را هم به‌عنوان ملاک اخلاقی رهبری جهانی عرضه کرد و هم به‌عنوان مجوزی برای تعمیق توان عینی کشور، ازجمله تقویت ظرفیت نظامی، توجیه اقدام پیش‌دستانه و بازسازی نهادهای امنیتی، در مواجهه با آنچه «تهدیدهای نوین» خوانده می‌شد. بوش در قسمتی از سوگند و سخنرانی تحلیف خود آمریکا را «خدمت‌گزار آزادی» توصیف کرد. در بخش دیگری از همین سخنرانی تأکید می‌کند «اگر کشور ما قیام برای آزادی را رهبری نکند، آن قیام رهبری نخواهد شد» (Bush, 2001)؛ یا در راهبرد امنیت ملی ۲۰۰۲ نیز آمده است: «آزادی غیرقابل معامله‌ترین خواست کرامت انسانی است ... ایالات‌متحده خوشحال است که مسئولیت رهبری در این مأموریت بزرگ را بر دوش خود می‌پذیرد» (White House, 2002). درنتیجه، استثنانگرایی در این دوره دو کارکرد هم‌زمان یافت: از یک‌سو مشروعیت‌بخشی هنجاری-مادافع آزادی و دموکراسی‌ایم- و از سوی دیگر توجیه ابزاری برای اقدام

1. Indispensable nation

قاطع، پیش دستی نظامی، تقویت ظرفیت دفاعی و بازتعریف تهدید به منظور توجیه مداخلات و نهادسازی جدید؛ بدین ترتیب استثنانگرایی دیگر صرفاً یک روایت هویتی نبود، بلکه تبدیل به سازوکار سیاست گذاری ای شد که اقدامات خارجی قاطع را در چهارچوب حفظ و توسعه هژمونی آمریکا موجه می ساخت.

استثنانگرایی در گفتمان ترامپ شکل دیگری به خود می گیرد. در راهبرد امنیت ملی ۲۰۱۷ آمده: «کل جهان با احیای دوباره آمریکا و تجدید حضور رهبری آمریکایی بالا می آید»؛ در جایی دیگر از این سند آمده «در ایالات متحده، مردان و زنان آزاد عادل ترین و ثروتمندترین ملت در تاریخ را بنا نهاده اند» (Trump, 2017).

در جدیدترین سخنرانی خود در سازمان ملل در سپتامبر ۲۰۲۵ ترامپ تأکید می کند: «آمریکا با قوی ترین اقتصاد، قوی ترین مرزها، قوی ترین ارتش، قوی ترین دوستی ها و قوی ترین روحیه در بین هر ملتی روی زمین، برکت یافته است. این درواقع عصر طلایی آمریکا است» (Trump, 2025).

ترامپ آشکارا از پس زمینه استثنانگرایانه بهره برد؛ او آمریکا را «قوی ترین، امن ترین و نمونه ای موفق» نشان داد و از «بازگشت رهبری آمریکایی» سخن گفت. با تکرار شعارهایی مانند «احیای دوباره آمریکا» و «تجدید حضور رهبری» و بازگویی مداوم «قوی ترین» ها، ساختاری زبانی مطلق گرا و نمایشی پدید آورد که برتری مطلق آمریکا را بدیهی و تقریباً بی چالش نشان می داد.

این واژگان احساسی و کنشی - «شکوفاست»، «امن است»، «قدرتمند است»، «عصر طلایی» - بر عناصر قدرت سخت (اقتصادی، نظامی، مرزی و شبکه متحدان) تأکید دارند و ادعای نقش جهانی را با لحنی قطعی و تبلیغی ترکیب می کنند؛ بدین ترتیب به جای تکیه بر مشروعیت اخلاقی یا الگوسازی نرم، تمرکز بر نمایش توانمندی و نتیجه محوری سیاست ها قرار می گیرد.

از منظر گفتمانی، این صورت بندی هژمونی را بیش از آنکه از مسیر مشروعیت اخلاقی توضیح دهد، از طریق نمایش کارآمدی، قدرت سخت و تقدم منافع ملی بازنمایی می کند. به عبارت خلاصه، ترامپ استثنانگرایی را از شکل اخلاقی - الگوگرایانه ای که در دوره های دیگری به کار می رفت، به شکلی صریح تر و مبتنی بر نمایش قدرت تبدیل کرد؛ رویکردی که هژمونی را از مسیر توانمندی برتر و وعده بازگشت به عظمت مشروع می سازد.

۴. تهدید و دشمن‌سازی

۴-۱. روایت دموکرات‌ها؛ تهدیدهای «فراملی»، «شبکه‌ای» و «سیستمیک»

در دوره کلینتون، گفتمان امنیتی تأکید ویژه‌ای بر تهدیدات فراملی و پیوند میان دولت‌های «یاغی» و گروه‌های تروریستی داشت. در سخنرانی سال ۱۹۹۶ در دانشگاه جورج واشینگتن؛ کلینتون هشدار داد: «ممکن است فاشیسم و کمونیسم مرده یا بی‌اعتبار شده باشند؛ اما نیروهای ویرانگر (تخریب) همچنان زنده‌اند. ما آن‌ها را در فوران ناگهانی نفرت‌های قومی، نژادی، مذهبی و قبیله‌ای می‌بینیم. ما آن‌ها را در اقدامات بی‌ملاحظه دولت‌های یاغی مشاهده می‌کنیم» (Clinton, 1996). در راهبرد امنیت ملی ۱۹۹۹ نیز هشدار داد: «اشاعه تسلیحات و فناوری‌های پیشرفته، تهدیدی است که ممکن است ابزاری را در اختیار دولت‌های یاغی، تروریست‌ها و سازمان‌های جنایی بین‌المللی قرار دهد تا آسیب‌های وحشتناکی به ایالات متحده، متحدان ما و شهروندان و نیروهای آمریکایی در خارج از کشور وارد سازند» (White House, 1999).

طرح برجسب «دولت یاغی» همراه با تأکید بر «سلاح‌های کشتار جمعی» چهارچوبی فراهم می‌کرد که در آن مداخله دیپلماتیک، اقتصادی یا نظامی به‌عنوان پاسخی فنی، امنیتی و ضروری بازنمایی می‌شد. هنگامی که تهدید به شکلی فراگیر و فناورانه بازتعریف می‌شود، پذیرش ضرورت تحمیل نظم و فراهم‌آوری سازوکارهای امنیتی بین‌المللی و نیز تخصیص منابع دفاعی آسان‌تر می‌گردد. زبان فنی «اشاعه تسلیحات» نیز به تولید نوعی مشروعیت کارشناسی برای اقدامات امنیتی ایالات متحده کمک می‌کرد. از این منظر، بازنمایی تهدید به‌عنوان مسئله‌ای فناورانه و فراملی، زمینه گفتمانی لازم برای تمرکز بر بازدارندگی، همکاری‌های اطلاعاتی، امنیت سایبری و تقویت ظرفیت‌های دفاعی را فراهم می‌کرد. از منظر هژمونی، کنترل فناوری‌های حیاتی به‌معنای حفظ برتری در ساختار جهانی است؛ بنابراین همین گزارش‌ها و تحلیل‌های فنی به‌عنوان ابزارهای حقوقی و گفتمانی لازم برای توجیه «سرمایه‌گذاری ساختاری» و تمرکز منابع عمل کردند.

اوباما تهدید و دشمنی‌سازی را از صورت کلاسیک «دولت شرور» دوره بوش به چهارچوب‌های پیچیده‌تری مانند «دولت‌های شکست‌خورده» و «شبکه‌های تروریستی پراکنده» بازتعریف کرد. سخنرانی وضعیت کشور در سال ۲۰۱۶ نمونه روشنی از این جابه‌جایی گفتمانی است. او در بخشی از این سخنرانی تصریح می‌کند، «در دنیای امروز، کم‌تر توسط امپراتوری‌های شرور تهدید می‌شویم و بیشتر توسط دولت‌های

شکست‌خورده تهدید می‌شویم» یا «شبکه‌های تروریستی مانند القاعده و داعش تهدیدی مستقیم برای مردم آمریکا هستند» و این عبارت در مورد گروه‌های تروریستی که «تنها کافی است آن‌ها را همان‌گونه که هستند بنامیم؛ قاتلانی متعصب که باید ریشه‌کن، شکار و نابود شوند» (Obama, 2016). در نسخه ۲۰۱۵ راهبرد امنیت ملی آمده «اما هنگامی که اقدام جمعی را بسیج می‌کنیم، قدرتمندتر هستیم؛ به همین دلیل است که ما رهبری ائتلاف‌های بین‌المللی را برای مقابله با چالش‌های حاد ناشی از تجاوز، تروریسم و بیماری بر عهده گرفته‌ایم» (White House, 2015).

در این چهارچوب، سه سازوکار گفتمانی قابل تشخیص است: نخست، برجسب‌گذاری اخلاقی تهدیدها؛ دوم، مشروع‌سازی طیفی از ابزارهای مواجهه، از تعقیب گروه‌های تروریستی تا رهبری ائتلاف‌ها و سوم، طبیعی‌سازی نقش رهبری آمریکا در مدیریت امنیت بین‌الملل. نتیجه نخست این است که وقتی امنیت بین‌الملل به‌عنوان مسئله‌ای مرکب از «دولت‌های شکست‌خورده و شبکه‌های تروریستی» بازتعریف می‌شود، راه‌حل‌های مطلوب هژمونیک (مداخلات هدفمند، عملیات ضدتروریستی و هدایت ائتلاف‌ها) به‌عنوان راه‌حلی بدیهی و ضروری جلوه می‌کنند. دوم، تقسیم جهان به «ما-تمدن-قانون» در برابر «آن‌ها-هرج‌ومرج-تروریسم» به دولت اجازه می‌دهد حتی کاربرد قدرت نظامی یا فشار اقتصادی را نه‌تنها ممکن، که «اخلاقی» نشان دهد. سوم، گزاره‌هایی مانند «اما با اقدام جمعی قدرتمندتر می‌شویم» فضای هم‌پوشانی راهبردها-دیپلماسی، ائتلاف‌سازی، فشار اقتصادی و عملیات نظامی محدود-را فراهم می‌آورد و بدین‌سان ظرفیت رهبری هژمونیک آمریکا را منعطف‌تر و کم‌آسیب‌تر می‌سازد.

در یک تغییر محسوس، بایدن بیشتر به رقابت ژئوپلیتیک و تهدیداتی مانند چین و روسیه اشاره می‌کند، هرچند لحن وی چالش‌برانگیز نیست. راهبرد امنیت ملی ۲۰۲۲ نمونه برجسته‌ای از این صورت‌بندی گفتمانی است. در مقدمه این سند بایدن تأکید می‌کند: «اکنون در میانه یک رقابت استراتژیک برای شکل‌دهی آینده نظم بین‌المللی هستیم ... آمریکا همچنان با ارزش‌های رهبری خواهد کرد و با متحدانش گام برمی‌دارد. ما آینده خود را به دست کسانی نمی‌سپاریم که دیدگاهمان درباره دنیای آزاد، باز، شکوفا و امن را نمی‌پذیرند» به‌طور خاص در مورد چین هشدار می‌دهد: «جمهوری خلق چین نیت و به‌طور فزاینده‌ای ظرفیت بازسازی نظم بین‌الملل به نفع خود، طوری که میدان رقابت جهانی را به سود خود متمایل سازد، را در اختیار دارد» در مورد روسیه هشدار می‌دهد؛ «جنگ بی‌رحمانه و بی‌دلیل روسیه علیه اوکراین صلح

در اروپا را درهم‌شکسته است و تهدیدهای هسته‌ای بی‌پروا رژیم منع گسترش را به خطر انداخته است» (White House, 2022). بایدن با بازنمایی تهدید در قالب «رقابت راهبردی» میان قدرت‌های بزرگ، به‌ویژه چین و روسیه، تلاش کرد چهارچوبی نو برای استمرار هژمونی آمریکا بسازد. از آنجاکه توانایی در شکل‌دهی به «نظم بین‌المللی» یکی از ارکان اصلی هژمونی است، تأکید بر «قصد بازسازی نظم» از سوی چین، زمینه سیاسی لازم برای تقویت ائتلاف‌های هژمونیک چون ناتو، کواد و آکوس را فراهم می‌کند تا مهار چین به‌عنوان ضرورتی راهبردی جلوه کند. این روایت که می‌توان آن را نوعی «جهانی‌سازی مقاومت در برابر چالشگران هژمونیک» دانست، به‌طور هم‌زمان ابزارهای نرم مانند استانداردها، مقررات و سرمایه‌گذاری‌ها و نیز ابزارهای سخت نظیر بازدارندگی نظامی را مشروعیت می‌بخشد. از سوی دیگر، با برجسته‌سازی نقض هنجارهای بین‌المللی از سوی روسیه، آمریکا توانست هم‌بستگی اقتصادی و نظامی گسترده‌ای را در میان متحدانش بسیج کند؛ فرایندی که به‌طور مستقیم موقعیت هژمونیک واشینگتن را در اروپا و ورای آن تقویت کرد. تأکید بایدن بر دوگانه «ما، نظام‌ساز و قانون‌محور» در برابر «آنها، ناقضان نظم» نیز نقشی محوری در بازسازی رهبری آمریکا بر نظم مبتنی بر قواعد ایفا کرد؛ چنان‌که از رهگذر تحریم‌ها، کمک‌های نظامی و احیای ناتو، سلطه هژمونیک ایالات‌متحده تداوم یافت.

۴-۲. جمهوری خواهان: تهدیدهای «وجودی»، «اخلاقی» و «آشکار»

بوش گفتمان تهدید و دشمنی‌سازی را به‌صورت آشکار صورت‌بندی می‌کرد. در سخنرانی معروف بوش در سال ۲۰۰۲ تأکید می‌کند: «دولت‌هایی نظیر این‌ها و متحدان تروریستشان، یک محور شرارت {ایران، عراق و کره شمالی} را تشکیل می‌دهند که به سلاح مجهز شده‌اند تا صلح جهانی را تهدید کنند. با جست‌وجو برای تسلیحات کشتار جمعی، این رژیم‌ها خطری جدی و فزاینده پدید می‌آورند». در جای دیگر در همین سخنرانی می‌گوید: «ایالات‌متحده اجازه نخواهد داد که خطرناک‌ترین رژیم‌های جهان، ما را با مخرب‌ترین سلاح‌ها تهدید کنند» (Bush, 2002). در راهبرد امنیت ملی ۲۰۰۲ نیز تأکید شده «ما از کشورهایی که در آلودگی به تروریسم شریک هستند پاسخ‌خواهی خواهیم کرد ... زیرا هم‌پیمانان ترور، دشمنان تمدن‌اند» (White House, 2002). گفتمان بوش با برجسته‌سازی‌های شتاب‌زده‌ای چون «محور شرارت» یک تقابل اخلاقی صریح و غیرقابل‌مذاکره پدید آورد؛ در چنین چهارچوبی هر اقدام قاطع، از تحریم و حمله پیشگیرانه تا تغییر رژیم، به‌سرعت در منظر عمومی مشروع

جلوه می‌کند و بدین‌سان زمینه پذیرش دکترین «پیش‌دستی-پیشگیریانه» فراهم می‌گردد. این برچسب‌زنی هم‌زمان دو کارکرد کلیدی داشت: نخست، پروژه آمریکایی «گسترش آزادی» را با ضرورت دفاع از «صلح جهانی» پیوند زد و ترکیبی به وجود آورد که هم مشروعیت اخلاقی و هم توجیه نظامی را به هژمونی تحمیل می‌کرد؛ دوم واژه‌پردازی‌هایی مانند «ایالات‌متحده اجازه نخواهد داد» نقش آمریکا را به‌مثابه قیم جهانی تقویت کرد، یعنی فراتر از بازیگری صرف، قیومیتی اخلاقی برای محافظت از مردم دنیا در برابر سلاح‌های کشتار جمعی فرض شد. این ادعاهای قیم‌گونه اعمال قدرت را در پوشش وظیفه اخلاقی پنهان می‌سازد و هر زمان که تهدید به‌صورت «مخرب‌ترین سلاح‌ها» تبیین می‌شود، مقاومت‌های حقوقی و بین‌المللی تضعیف گردیده و پذیرش عملیات سریع یا ائتلاف‌های خودسرانه تسهیل می‌شود. علاوه بر این، ساختن تصویر «دشمن تمدن» ظرفیت بسیج ملی و بین‌المللی را افزایش داد و متحدان را در مشارکت در کمپین‌های آمریکا فعال ساخت؛ نتیجه نهایی تقویت و تثبیت شبکه هژمونیک ایالات‌متحده در عرصه جهانی بود.

تهدید و دشمنی سازی در گفتمان ترامپ با ترکیب بزرگ‌نمایی خطرات و لحن قاطع «اجرایی»، کارکرد هژمونیک بازسازنده‌ای را دنبال کرد. در سخنرانی شروع به‌کار دولت ترامپ تأکید می‌کند «ما ائتلاف‌های قدیمی را تقویت کرده و ائتلاف‌های جدید تشکیل خواهیم داد و جهان متمدن را علیه تروریسم رادیکال اسلامی متحد خواهیم کرد؛ تروریسمی که ما آن را کاملاً از صفحه زمین ریشه‌کن خواهیم ساخت» (Trump, 2017). در راهبرد امنیت ملی آمریکا ۲۰۱۷ نیز چندین گزاره مهم مطرح کرد؛ «وقتی روی کار آمدم، رژیم‌های یاغی در حال ساخت سلاح‌های هسته‌ای و موشک برای تهدید کل کره زمین بودند. گروه‌های تروریستی اسلام‌گرا در حال رونق گرفتن بودند» یا «ما جهان را علیه رژیم یاغی کره شمالی بسیج کرده‌ایم و با خطر ناشی از دیکتاتوری ایران روبه‌رو می‌شویم ... و ایدئولوژی شوم آن‌ها را بی‌آبرو می‌کنیم» و «ما داعش را منهدم کردیم و تا نابودی کامل آن‌ها به دنبالشان خواهیم رفت» (White House, 2017).

ترامپ با آمیختن تهدیدهای هسته‌ای و تروریستی کوشید فضایی فراهم آورد که امکان بسیج سریع برای اقدام‌های سخت - چه نظامی و چه تحریمی- و توجیه اصلاحات نهادی در راستای «بازسازی قدرت» مهیا شود، فرایندی که معمولاً به زیان رقبای منطقه‌ای و به سود منافع صنعتی-نظامی داخلی تمام می‌شد و به‌این‌ترتیب هژمونی را هم از منظر سیاسی و هم اقتصادی تقویت می‌کرد؛ بازتاب این خوانش، گزاره‌ای همچون «تهدید کل کره زمین» است که بار معنایی سنگینی تولید می‌کند

و فشار می‌آورد تا آمریکا قاطع و سریع عمل کند، امری که به تمرکز بیشتر تصمیم‌گیری در نهادهای مرکزی هژمونیک (کاخ سفید، پنتاگون) کمک می‌نماید. هم‌زمان طرح «بسیج کردن دنیا» نشان می‌دهد که ایالات‌متحده چگونه می‌تواند سایر بازیگران بین‌المللی را حول خود جمع کند و سیاست‌های تحریمی یا مداخله‌جویانه را به‌صورت جمعی پیش ببرد؛ یعنی هژمونی نه‌فقط از مسیر زور، بلکه از طریق رهبری ائتلافی نیز بازتولید می‌شود. تقلیل رقبای منطقه‌ای به‌عنوان یک «ایدئولوژی شوم» نیز راه را برای اخلاقی‌زدایی از مخالفت‌ها باز می‌کند؛ در چنین چهارچوبی، مباحث ژئوپلیتیک پیچیده به‌سرعت تقلیل می‌یابند و گفتمان ساده‌انگارانه «ما-آنها» تقویت می‌گردد، امری که به نفع تثبیت هژمونی عمل می‌کند. ادعاهایی مانند «منهدم کردن داعش» نقش بازتولید اعتبار بین‌المللی آمریکا را به‌عنوان بازیگری که تهدیدها را حذف می‌کند ایفا می‌کنند و وعده «تا نابودی ادامه خواهیم داد» نیز استمرار عملیات، نگه‌داشتن نیروها و تقویت پیمان‌های امنیتی را توجیه می‌سازد؛ سازوکارهایی که ستون‌های تثبیت هژمونی در عرصه منطقه‌ای را شکل می‌دهند.

این منطق «دشمن‌سازی اجرایی» در اسناد راهبردی جدید ایالات‌متحده در سال ۲۰۲۶ نیز تداوم یافته است. در این اسناد، ایران با بهره‌گیری از شاخص زبانی «تهدید ترکیبی»، به‌عنوان کنشگری بازنمایی می‌شود که نه‌تنها از طریق برنامه‌های موشکی، بلکه با بهره‌گیری از «نفوذ منطقه‌ای در زیرساخت‌های انرژی»، نظم بین‌المللی را به چالش می‌کشد. این بازنمایی، سیاست‌های تقابلی آمریکا علیه ایران را به‌مثابه «ضرورتی عملیاتی» برای حفظ توازن قدرت و محافظت از امنیت انرژی جهانی طبیعی‌سازی می‌کند. درواقع، برچسب‌گذاری ایران به‌عنوان «تهدید وجودی» برای ثبات منطقه‌ای در متون اخیر، فرایند «طبیعی‌سازی اقدامات قهری» را تکمیل کرده و ائتلاف‌های امنیتی جدید آمریکا در منطقه را به‌عنوان پاسخی بدیهی به این برساخت امنیتی، مشروعیت می‌بخشد.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف واکاوی سازوکارهای ایدئولوژیک-گفتمانی در سیاست خارجی ایالات‌متحده پس از جنگ سرد، نشان داد که تداوم هژمونی آمریکا نه صرفاً برآمده از ابعاد مادی و نظامی، بلکه محصول فرایندی پویا و مستمر از «طبیعی‌سازی» است. یافته‌ها حاکی از آن است که سه محور «لیبرالیسم و جهانی‌سازی»، «استثنائگرایی آمریکایی» و «تهدید و دشمن‌سازی»، نه به‌عنوان ابزارهایی مجزا، بلکه در قالب یک

بلوک تاریخی منسجم عمل می‌کنند. این سازوکارها با تبدیل منافع خاص هژمون به «عقل سلیم» و امری بدیهی، به بازتولید نظم هژمونیک یاری رسانده‌اند.

تحلیل تطبیقی این پژوهش نشان داد که علی‌رغم تفاوت‌های تاکتیکی دولت‌های دموکرات و جمهوری‌خواه در مفصل‌بندی این گفتمان‌ها، غایت نهایی هر دو جریان، «طبیعی‌سازی» برتری آمریکا بوده است. دموکرات‌ها با تکیه بر «نظم مبتنی بر قواعد» و نهادگرایی و جمهوری‌خواهان با تأکید بر «منافع ملی عریان» و توازن قوا، هر دو توانسته‌اند سیاست‌های خود را به‌عنوان ضرورتی برای امنیت جهانی بازنمایی کنند. این منازعه تاکتیکی میان دو حزب، خود بخشی از فرایند «تعادل ناپایدار» هژمونی است که در آن، گفتمان حاکم برای حفظ رضایت داخلی و مشروعیت بین‌المللی، دائماً در حال بازتعریف مفاهیم ایدئولوژیک است.

نتایج حاصل از مطالعه موردی ایران در این پژوهش بیانگر آن است که این سازوکارهای گفتمانی، همواره نقشی کارکردی در پیشبرد سیاست‌های آمریکا داشته‌اند. این پژوهش نشان داد که ایالات‌متحده با بر ساخت ایران به‌عنوان «تهدید وجودی» یا «عامل بی‌ثباتی در نظم جهانی»، اقدامات قهری خود (از تحریم‌های یک‌جانبه تا فشارهای دیپلماتیک) را به‌عنوان انتخابی دفاعی و ناگزیر طبیعی‌سازی کرده است. این تحلیل انضمامی اثبات می‌کند که تقابل با ایران، کارکردی هژمونیک برای حفظ ائتلاف‌های امنیتی آمریکا و بازنمایی ایالات‌متحده به‌عنوان «ناظر اخلاقی نظم جهانی» ایفا کرده است.

در سطح نظری، این پژوهش نشان داد که ایدئولوژی نه یک ابزار جانبی، بلکه «زمینه»‌ای است که سیاست خارجی بر آن ساخته و فهمیده می‌شود. روش تلفیقی به‌کار گرفته شده در این مقاله (نئوگراشین و فرکلاف) نشان داد که بدون درک «کارکرد زبانی» ایدئولوژی، فهم تداوم هژمونی آمریکا در مواجهه با چالش‌های نوظهور (نظیر رقابت با چین، روسیه و مقاومت‌های منطقه‌ای) دشوار است. درواقع، سیاست خارجی هژمونیک، محصول فرایند مداومی است که در آن مفاهیم سیاسی با هدف «بدیهی جلوه دادن قدرت»، به‌طور مستمر در متون رسمی بازتولید می‌شوند.

فهرست منابع

- انصاری، مهدی؛ قربانی شیخ‌نشین، ارسلان (۱۴۰۴). *پویایی‌های منطقه‌ای خاورمیانه و راهبرد کلان ایالات متحده آمریکا ۲۰۰۸-۲۰۲۴*. فصلنامه روابط خارجی، ۱۷(۲)، ۳۹-۶۷.
- بایزیدی، رحیم؛ میرترابی، سید سعید (۱۴۰۳). *نظام تحریم‌گرایی و اقتصاد سیاسی تحریم در سیاست داخلی و خارجی آمریکا: واکاوی اثربخشی و چالش‌های تحریم‌گرایی آمریکا*. فصلنامه روابط خارجی، ۱۶(۲)، ۲۹-۶۲.
- دهشیار، حسین (۱۳۸۵). *آمریکا از راهبرد تدافعی به راهبرد تهاجمی*. رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، ۸(۸)، ۳۵-۶۴.
- فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹). *تحلیل انتقادی گفتمان*. گروه مترجمان، مترجم. مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- فرکلاف، نورمن (۱۳۹۹). *تحلیل انتقادی گفتمان*. روح‌الله قاسمی، مترجم. اندیشه احسان.
- قاسمی، ابوالفضل؛ حیدری، مهدیه (۱۴۰۳). *تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده و تعاملات ژئواکونومیک ایران و چین*. فصلنامه روابط خارجی، ۱۶(۲)، ۱۱۷-۱۴۲.

References

- Ansari, M., & Ghorbani Sheikh Neshin, A. (2025). *Regional dynamics of the Middle East and the grand strategy of the United States, 2008–2024*. *Foreign Relations Quarterly*, 17(2), 39–67. <https://doi.org/10.22034/fr.2025.489437.1607>
- Bacevich, A. J. (2002). *American empire: The realities and consequences of U.S. diplomacy*. Harvard University Press.
- Baizidi, R., & Mirtorabi, S. S. (2024). *The sanctions-oriented system and the political economy of sanctions in U.S. domestic and foreign policy: An analysis of the effectiveness and challenges of American sanctionism*. *Foreign Relations Quarterly*, 16(2), 29–62. <https://doi.org/10.22034/fr.2024.489822.1605>
- Biden, J. R. (2023, October 19). *Address to the nation on the United States response to the Hamas attacks against Israel and Russia's war against Ukraine*. The White House. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/10/19/remarks-by-president-biden-address-to-the-nation-on-the-united-states-response-to-the-hamas-attacks-against-israel-and-russias-war-against-ukraine/>
- Bush, G. W. (2001, January 20). *Inaugural address*. The White House. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/inaugural-address.html>
- Bush, G. W. (2002, January 29). *State of the Union address*. The White House. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>
- Bush, G. W. (2002, June 1). *Address at the United States Military Academy at West Point*. The White House. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>
- Clinton, W. J. (1996, August 5). *Remarks by the president on American security in a changing world*. The White House. <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1996/08/1996-08-05-president-remarks-at-george-washington-university.html>
- Clinton, W. J. (1997, January 20). *Inaugural address*. The American Presidency Project. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/inaugural-address-3>
- Clinton, W. J. (1999a, January 19). *Address before a joint session of the Congress on the State of the Union*. The American Presidency Project. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-before-joint-session-the-congress-the-state-the-union-15>
- Clinton, W. J. (1999b, February 26). *Remarks to the San Francisco Bay Area Council on Foreign Relations*. The Avalon Project. https://avalon.law.yale.edu/20th_century/clinton2.asp
- Cox, R. W. (1981). *Social forces, states and world orders: Beyond international relations theory*. *Millennium: Journal of International Studies*, 10(2), 126–155. <https://doi.org/10.1177/03058298810100020501>
- Cox, R. W. (1987). *Production, power, and world order: Social forces in the making of history*. Columbia University Press.

- Fairclough, N. (1379 [2000]). *Critical discourse analysis [Tahlil-e enteqādi-ye goftemān]* (Translation Group, Trans.). Media Studies and Research Center.
- Fairclough, N. (1399 [2020]). *Critical discourse analysis [Tahlil-e enteqādi-ye goftemān]* (R. Ghasemi, Trans.). Andisheh Ehsan Publications.
- Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. Edward Arnold.
- Fairclough, N. (1996). *Language and power*. Longman.
- Gaddis, J. L. (1992). *Explaining the Cold War's end: A reconsideration*. Council on Foreign Relations Press.
- Ghasemi, A., & Heydari, M. (2024). *United States economic sanctions and the geoeconomic interactions between Iran and China*. *Foreign Relations Quarterly*, 16(2), 117–142. <https://doi.org/10.22034/fr.2024.469430.1555>
- Gill, S. (2008). *Power and resistance in the new world order (2nd ed.)*. Palgrave Macmillan. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/president-donald-j-trumps-state-union-address-2/>
- Huntington, S. P. (1993). *Why international primacy matters*. *International Security*, 17(4), 68–83. <https://doi.org/10.2307/2539022>
- Milliken, J. (1999). *The study of discourse in international relations: A critique of research and methods*. *European Journal of International Relations*, 5(2), 225–254. <https://doi.org/10.1177/1354066199005002003>
- Morton, A. D. (2007). *Unravelling Gramsci: From philosophy to global politics*. Pluto Press.
- Obama, B. (2016, January 12). *State of the Union address, 2016*. The White House Archives. <https://obamawhitehouse.archives.gov/sotu>
- Rojecki, A. (2008). *Rhetorical alchemy: American exceptionalism and the war on terror*. *Political Communication*, 25(1), 67–88. <https://doi.org/10.1080/10584600701807935>
- Trump, D. J. (2017a, January 23). *Presidential memorandum regarding withdrawal of the United States from the Trans-Pacific Partnership negotiations and agreement*. The White House. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/presidential-memorandum-regarding-withdrawal-united-states-trans-pacific-partnership-negotiations-agreement/>
- Trump, D. J. (2017b, June 1). *Statement by President Trump on the Paris Climate Accord*. The White House. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/statement-president-trump-paris-climate-accord/>
- Trump, D. J. (2017c, October 13). *Remarks by President Trump on Iran strategy*. The White House. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-iran-strategy/>
- Trump, D. J. (2018). *Remarks by President Trump on the United States withdrawal from the JCPOA*. The White House. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-united-states-withdrawal-jcpoa/>
- Trump, D. J. (2018, September 25). *Remarks by President Trump to the 73rd session of the United Nations General Assembly*. The White House.

- <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-73rd-session-united-nations-general-assembly-new-york-ny/>
- Trump, D. J. (2019, February 5). *President Donald J. Trump's State of the Union address*. The White House.
- Trump, D. J. (2025, September 23). *Remarks: Address to the 80th session of the United Nations General Assembly*. The White House.
- White House. (1994, July). *A national security strategy of engagement and enlargement*. <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1994.pdf>
- White House. (1995, February). *A national security strategy of engagement and enlargement*. The White House. <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1995.pdf>
- White House. (1998, October). *A national security strategy for a new century*. The White House. <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1998.pdf>
- White House. (2002, September). *The national security strategy of the United States of America*. The White House. <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2002.pdf>
- White House. (2010, May). *National security strategy*. The White House. <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2010.pdf>
- White House. (2015, February). *National security strategy*. The White House. <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2015.pdf>
- White House. (2017, December). *National security strategy of the United States of America*. The White House. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>
- White House. (2022, October). *National security strategy*. The White House. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>